

ד' אע"פ שג' ראשונות חשובות כאחת¹³ וכן ג' אחרונות מ"מ י"ג אמצעיות אינן חשובים כאחת¹⁴ לפיכך אם דילג ברכה אחת או שמטעה בה טעות שמחזירין אותו א"צ לחזור לברכת אתה הונן אלא לראש הברכה שמטעה בה או שדילג ומ"מ משם ואילך צריך לומר על הסדר¹⁵ שאם לא נזכר עד לאחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה שאם יאמר אותה ברכה לבדה במקום שנוכר נמצא שינה סדרן של ברכות ולא יצא ידי חובתו שסדר ברכות הוא מאנשי כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים¹⁶ וסמכו סדרן על המקראות¹⁷:
ה' לפיכך¹⁸ ש"ש ששכח לומר ענינו בתענית צבור בין גואל לרופא¹⁹ ולא נזכר עד לאחר שחתם ברכת רפאנו לא יחזור שאם היה חוזר היה צריך לומר ענינו ואח"כ רפאנו שלא לשנות סדרן של ברכות וזה אי אפשר שא"כ ברכת רפאנו היא ברכה לבטלה כיון שאין מחזירין אותו בשביל ענינו כמו שיתבאר בס"י תקס"ה²⁰ אבל אם לא חתם רפאנו²¹ יאמר ענינו ואח"כ רפאנו ולא אמרו שאין מחזירין אותו אלא כשאי אפשר לו לחקן טעותו אלא א"כ יחזור ויברך ברכות התפלה שנית אבל לומר ברכת ענינו לבדה מחזירין אותו שזה אינה נקרא חזרה כיון שאומרה במקומה בין גואל לרופא.

ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה יאמר ענינו בשומע תפלה כחיד²² וה"ה אם לא היו עשרה המתענים בבית הכנסת²³ ובאו אחר רפאנו ואומר בשומע תפלה²⁴ ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה²⁵ ואין זו חתימה בשתים²⁶ מפני שברכת שומע תפלה ויחתימה משמעה בין על תפלת תענית בין על שאר התפלה לפיכך אם חתם בשומע תפלה לבד יצא ואם שכח גם בשומע תפלה²⁷ אומרה ברכה בפני עצמה אחר כשלוס ואין זה שינוי מסדר הברכות כיון שכבר נסתיימו ברכות י"ח:

ז' אם טעה ואמר ענינו קודם ראה נא בענינו²⁸ צריך לחזור ולומר ענינו אחר ראה נא שאם לא יחזור נמצא שאמר ברכת ראה נא שלא במקומה שמקומה קודם ענינו וסדר הברכות מעכב:

קב שראוי לומר רצה בכל תפלה ובו ב' סעיפים:

א' אומרים רצה בכל התפלות¹ ולא כותין שנהגים² להתחיל במנהג ובערבית ואשי ישראל ותפלתם ב' שאין טעם למנהגם:

לג המנהג דני תפלה ב' נ. רבי"ה תענית סוף פ' תמסא. הנהגות מיימוניות פ"י מלה תפלה אות פ' בשם מהר"ם. כ"י. דמ"א ס"ד. וראה בעני"ה לקמן פ' תע ס"ו. וראה גם לעיל רש"י ט"א וט"ב.
לד ראה מור ושילע ס' תקפו ס"ג. ח"צ הארי"ה סוף פ' ק. פס"ד לה, ד. ה' המנהגים – חב"ד ע' 45.
לה שלשי גבורים הובא במו"א ס"ק ז' ס"ח ס"ד.
לו הגהות מיימוניות פ"י מלה תפלה אות מ.
לז דמ"א שם. עפ"י רש"י תענית ז. ב ר"ה בשומע.
לח תשובות ודעי' ס' מ. מ"א ס"ק ז.
לט דמ"א ס"ק ז.

סיומן קב

א טור ושו"ע. וראה שו"ת רשב"א ח"א ס' תשנ.
במכ"ם בספר התפלה (בנוסח תפלת ר"ה).
ב סו"ר רמ"ז עמ' מב. סו"ר רב עתים ס' (במנהגה). ר'
שירא הובא במור. מור ס' רלד. המנהג ס' נג.
האשכול עמ' 43.

כד ברמלע ס' קוד רש"י מ"ח וט"ג.
כה וד' אמי ברכות ד' נ"א. ר"ף ונב"פ פ"י מלה תפלה ה"ה. תוס' ברכות שם ד"ה אמצעיות בשם רשב"ם.
רא"ש ברכות פ"ה ס' כ. מור ושילע ס"ב.
כו ראה לעיל ס' פט ס"א. ס' קד מ"ד ושם שאם לא נזכר עד שנקר תלוי חזר לראש. ס' קד ס"ח"פ. ס' קז ס"ג. לקמן ס' קנו ס"א. קב ס"ב.
כז ראה לעיל ס' פט ס"א. ס' קיב וט"ג.
כח מנהג י. ב ואילך.
כט תוס' שם ברכות לד, א ד"ה אמצעיות. רא"ש ברכות פ"ה ס' כ. מור ושילע ס"ד. מ"ז ס"ק ד. מ"א ס"ק ז.
ל ראה מור ושילע ס' תקפו ס"א.
לא ס' ה' זה שנוע"ד לא תגיע לידנו וראה במור ושילע שם ס"א (לענין חידו). וראה לעיל ס' קז ס"ה. וראה גם לקמן ס' רבד ס"ו.
לב ב"ח. דמ"א שם (בשם רמ"ע מפאנו ס' קיב ודברי המדות ברכות פ"ה אות ס). מ"ז שם.

הלכות תפלה קב-קא

ב ואשי ישראל הן נשמות הצדיקים¹ שמקריב מיכאל שר הגדול על המזבח של מעלה (ולמטה הן הקרבנות שמקריבים הצדיקים ומוסרים נפשותיהם להקב"ה על כל ריבור וריבור היוצא מפייהם המכונה בשם מונח) (כאהבה רבה הכאה אליהם מלמעלה ע"י מיכאל שר החסד²) וזו היא תפלה הנקרא עבודה שבלב והקרבנות אלו שהן באש ההתלהבות נקראות אשי ישראל ותפלתם היא גוף התפלה שהן תיבותיה:

קבא דיני מודים וכו' ג' סעיפים:

א במודים שוחן תחלה וסוף³ כמו שנתבאר בס' קי"ג⁴ ומו שאינו שוחה במודים⁵ שדרתו נעשה נחש לאחר ז' שנים אחר מותו (ואינו קם בתחיית המתים⁶).

ואם נודמן לו רוק במודים לא ישחה עד שיצא הרוק⁷:

ב האומר מודים מודים כאומר שמע שמע ומשתקן אותו⁸ כמו שנתבאר בס' ס"א⁹:

ג יהיה אין לו לומר ברכת כהנים¹⁰ שהוא אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' כי בצבור נתקנה¹¹ כנגד נשיאות כפים שאינה אלא בעשרה¹² ולפיכך אף הש"ץ אין אומר במנחה אלא בתענית צבור¹³ מפני שאין נשיאת כפים במנחה אלא בתענית צבור משום חשש שכרות¹⁴ וערב ראש השנה אינו נקרא תענית צבור¹⁵ ואם נהגו שאף היחיד אומרה כומון הראוי לנשיאות כפים אין למחות¹⁶:

קכב דינים השייכים בין ו"ח ליהיו לרצון וכו' ג' סעיפים:

א תקנת הכמנים¹⁷ לומר אחר ו"ח פסוק יהיו לרצון וכו' כמו שאמרו דוד אחר ו"ח מומרים¹⁸ ובין שהוא תיקון הכמנים ומכלל התפלה אסור להפסיק בינו ל"ח אפילו לענות קדיש וקדושה¹⁹ ואצ"ל באמירת אלהי נצור²⁰ ושאר התחנונים שאחר התפלה²¹ שאינן אלא מנהג ולא חובה כלל אלא צריך לומר יהיו לרצון קודם אלהי נצור ואם בא לחזור ולאמרו פעם אחרת אחר התחנונים הרשות בידו.

ובין יהיו לרצון לאלהי נצור מותר להפסיק²² (ולענות כל דבר שבקדושה אבל לא דבר אחר עד שיעקור רגליו²³ שהרי אפילו לוח ממקומו אסור עד שיפסע²⁴ ג' פסיעות לאחוריו

ג תוס' סוף מנחות המנדוג סי' כ, ושור בשם המדוש. לכושי.

ד ראה לקטיו תורה פ' פנחס עו, ד.

סימן קבא

א מור ושליע ס"א.

ב ס"א תשי"ג.

ג ב"ק טו ע"א. מור. ב"ה. אליה רבה.

ד זוהר משפטים ק, א.

ה ספר חסידים מוף סי' יח. מ"א ס"ק א. וראה לעיל סי'

צ"א ס"ב.

ו ברכות לג, ב. מור ושליע ס"ב.

ז ס"ח.

ח התנחנח תפלה סי' פג. מור סי' קכא וכו'. קבא. שו"ע

ורמ"א ס"ג.

ט המנדוג שם. ב"י בשם אבודרהם. וראה לבוש ס"ג.

י כרילקמן סי' קכב ס"א תשי"ג.

יא הגהות מישינויות מור תפלות נוסח הברכות את א

בשם ראב"ה ומהר"ם רמ"א סי' קכו ס"ב. וראה לקמן

סי' קכו ס"ב.

יב כרילקמן סי' קכב ס"א וש"נ.

יג ררכי משה מוף סי' תקפא הובא במ"א ס"ק ג.

יד מ"א שם. וראה מהר"ל הל' תענית סי' יא. לכושי מוף

סי' קכו.

סימן קכב

א רבי יוחנן ברכות ד ע"ב.

ב שם דף טו, ב. ולענין ש"ץ ראה לקמן סי' קכג ס"ח. וראה

גם לעיל סי' קיז ס"ה.

ד רשב"א בתשובה ח"ז סי' תת. ש"ע ס"א.

ה ראה ברכות י, א.

ו רשב"א בתשובה שם ובה"ל מוף פ"ב הברכות בשם

הראב"ה. וראה הרב רבנו יונה פ"ה ברכות (כ, א ר"ה

לא אנוק). ש"ע ס"ב. ב"ח ברע"ת המור.

ז רשב"א בתשובה ח"ז סי' תת. שו"ע ס"א. וראה לעיל סי'

קד ס"ז.

ז ע"י מ"א ט"ו צ"א ס"ב ב וקד ס"ק ב. וראה לקמן סי' קכד

ס"ב ש"ח"ה גם כשיצא ר"ח מתיש"ץ.